

Consuelo Kanaga

COPSAR L'ESPERIT

Quan fas una fotografia, és bàsicament una imatge de tu mateixa. Això és el que és important. La majoria de la gent intenta ser colpidora per atraure la mirada. Jo penso que no es tracta d'atraure la mirada, sinó de copsar l'esperit.

Consuelo Kanaga

Consuelo Kanaga (1894, Astoria, Oregon — 1978, Yorktown Heights, Nova York) era una dona «molt avançada al seu temps», com recordava la seva amiga fotògrafa Dorothea Lange: «Normalment, si qualifiques algú d'“inconformista” vols dir que se salta les regles, però ella no en tenia, de regles.» Aquesta afirmació es devia, sens dubte, al fet que Kanaga havia estat una de les primeres dones a ser fotoperiodista en plantilla d'un diari important a la dècada del 1910. Durant la dècada del 1930 es va vincular amb diversos col·lectius de fotògrafs d'avantguarda dels Estats Units, des del Group f.64 a San Francisco fins a la Photo League a Nova York. Tanmateix, la desigualtat de gènere, les normes socials i la classe van restringir la capacitat de Kanaga per consagrar-se de ple a la pràctica del seu art fotogràfic. Va tenir diverses feines de jornada sencera, es dedicava a l'art els caps de setmana i sovint va deixar de banda la seva carrera per les seves parelles: aquests són alguns dels motius pels quals la seva obra no és més coneguda en l'actualitat.

La mostra *Consuelo Kanaga: copsar l'esperit*, que es basa en la col·lecció de gairebé cinc-cents còpies d'època i dos mil cinc-cents negatius de l'artista conservada al Brooklyn Museum, a més de material d'arxiu, presenta l'obra d'aquesta figura fonamental, tot i que menystinguda, de la història de la fotografia moderna. Al llarg de sis dècades, Kanaga va documentar qüestions socials candents, des de la pobresa urbana i els drets laborals fins al terror racial i la desigualtat,

en una obra que actualment continua sent rellevant. També va defensar les possibilitats formals i poètiques de la fotografia com a expressió artística. Igual que altres fotògrafs de la modernitat, Kanaga va saber comprendre que la veritat és relativa i les fotografies són de fet una expressió dels sentiments del fotògraf cap al que mostra, en la mateixa mesura que un reflex del que mostra en ell mateix. Aquesta exposició fa palesa la visió de l'artista, que abasta un fotoperiodisme pioner, natures mortes modernes i cèlebres retrats d'afroamericans, tant famosos com anònims.

Drew Sawyer
Comissari de l'exposició

FOTOPERIODISME I CIUTAT

Kanaga va ser una de les primeres dones que es van dedicar al fotoperiodisme. El 1915, als vint-i-un anys, va començar a escriure al *San Francisco Chronicle*, on va aprendre fotografia quan sortia a cobrir algun tema, abans d'esdevenir oficialment fotògrafa en plantilla el 1918. Més endavant va treballar per a diaris de Denver i de Nova York, a més de per a nombroses revistes nacionals a partir de la dècada del 1920 i fins a la del 1950. Com a fotoperiodista, sovint va copsar escenes de la vida a la ciutat, a més d'imatges de desigualtat econòmica i racial.

Va ser gràcies al fotoperiodisme que Kanaga es va adonar de les possibilitats de la fotografia com a disciplina artística. Cap al 1918, va entrar al *California Camera Club* de San Francisco, on disposava no només d'una cambra fosca i d'equipament, sinó també de llibres i revistes sobre el mitjà. En especial, van influir en ella *Camera Work*, publicada per Alfred Stieglitz, i els fotògrafs de Nova York i San Francisco que feien imatges d'escenes urbanes i d'arquitectura, com ara Arnold Genthe.

GALERIA DE RETRATS

A partir de començaments dels anys vint, Kanaga va complementar la seva feina per als diaris obrint un estudi dedicat als retrats. Des d'aleshores i durant la resta de la seva vida, per mantenir-se ella i les seves parelles, va fotografiar clients benestants, a més d'amics de l'avantguarda de San Francisco i Nova York. Com a conseqüència d'això, els retrats van esdevenir el nucli de la seva producció creativa.

En el seu treball com a retratista, Kanaga va experimentar amb la posició, el retallat, la il·luminació i el positivat per explotar les possibilitats expressives de les seves imatges. Igual que altres fotògrafs de la modernitat, com ara el seu mentor Alfred Stieglitz, sovint composava els retrats de manera que les mans toquessin la cara o s'hi apropessin, per obtenir un efecte dramàtic. A més del flaix, feia servir tècniques de cambra fosca com la subexposició i la sobreexposició, que permeten manipular l'exposició de determinades zones de la còpia revelada i incrementar d'aquesta manera el contrast entre les parts fosques i les clares. Virava les fotografies amb metalls com ara l'or i hi feia retocs a llapis o grafit per destacar-ne alguns trets.

ESTATUNIDENCOS A L'ESTRANGER

Entre el 1927 i el 1928, Kanaga va passar gairebé un any viatjant i fent fotografies a França, Alemanya, Itàlia, Hongria i Tunísia. Això va ser possible gràcies al suport d'Albert M. Bender, un destacat mecenes de San Francisco. Durant el temps que va passar a l'estranger, Kanaga va visitar museus, monuments i esglésies, i també va buscar oportunitats d'aprendre sobre la pràctica fotogràfica moderna. A la ciutat tunisiana de Kairuan es va allotjar amb una comunitat d'artistes expatriats i va fer fotografies de la ciutat i la seva gent que van donar lloc a tres àlbums.

Va ser durant aquests viatges que va començar a expressar les seves opinions sobre el racisme als Estats Units, que continuaria explorant gràcies a la fotografia al llarg dels anys trenta. «Estic farta de veure que blancs idiotes maltracten homes i dones de color», va escriure en una carta a Bender. Sobre la seva visió cada vegada més marcada del

retrat com a gènere artístic, va afirmar: «És curiós, però com més coses veig en la tasca de retratista més a prop em sento d'expressar-me. Ara m'adono que les hores dedicades a altres països a absorbir la qualitat de la pintura i l'escultura han despertat en mi un anhel per fer una tasca més clara i més penetrant».

LA FOTOGRAFIA I «L'ESCENA AMERICANA»

Encara que Kanaga és coneguda sobretot pels seus retrats, al llarg de la seva carrera va conrear tot un seguit de gèneres i estils. Com altres artistes del seu país del període d'entreguerres, sentia una atracció especial pel que es va anomenar l'«escena americana», és a dir, representacions naturalistes i descriptives del patrimoni nacional i regional i de la vida quotidiana. Els artistes i els crítics dels Estats Units aspiraven a crear un estil artístic propi diferenciat dels vinculats a les modernitats europees. Tot i que aquestes iniciatives tenien a veure sobretot amb la pintura, la fotografia va resultar especialment adequada per aconseguir-ho.

Kanaga es va centrar principalment en temes marginats del dia a dia i de la política, des dels treballadors i els afroamericans fins a objectes i edificis menystinguts. Sovint ha subratllat la capacitat de la càmera per copsar detalls concrets i alhora noves perspectives.

EL MOVIMENT DEL NOU NEGRE I LES REPRESENTACIONS DE LA NEGRITUD

El treball de Kanaga es va entrecreuar amb els discursos i les arts plàstiques del moviment del nou negre, també conegut com a Renaixement de Harlem. Igual que l'«escena americana», de més gran abast i que pretenia enaltir els temes propis i la gent del carrer per crear un art marcadament nacional, el moviment del nou negre volia redefinir i enaltir la identitat negra estatunidenca a través de l'expressió cultural, la independència econòmica i la política progressista.

Als anys trenta, Kanaga va fer retrats de diferents personatges afroamericans, com el poeta Langston Hughes, l'artista Sargent

Johnson i el cantant Kenneth Spencer. El seu desig de cercar la bellesa rebia l'impuls no només del floriment i l'enaltiment de la creativitat negra, sinó també d'un intent de posar en dubte els conceptes i les representacions imperants de la negritud als Estats Units. Encara que aquests esforços s'alineaven amb els d'artistes i intel·lectuals negres, la tasca de Kanaga entorn de la negritud es complicava per la seva condició de dona blanca.

EL MOVIMENT DE LA FOTOGRAFIA OBRERA

Dins del moviment internacional de la fotografia obrera dels anys vint i trenta, Kanaga es va implicar en nombrosos col·lectius centrats en la fotografia i el cinema que pretenien donar suport a les iniciatives d'organització del treballadors, a més de posar en relleu la vida, els problemes i les experiències de la classe treballadora durant la Depressió. Aquests «activistes mediàtics» es van rebel·lar contra els mitjans de comunicació institucionals que reflectien els valors dels seus acabalats propietaris i van voler oferir als obrers els instruments per representar ells mateixos les seves lluites.

A començaments dels anys trenta, a San Francisco, Kanaga va entrar a la Workers Film and Photo League i als Photo-Commentors, un grup efímer de fotògrafs amb preocupacions de caire social on hi havia Dorothea Lange i Ansel Adams. L'any 1935, després de traslladar-se per tercer cop a Nova York, va fer fotografies per a publicacions d'esquerres com *Labor Defender*, *New Masses* i *Sunday Worker*, i va participar a la Photo League. En un període marcat per l'intent de fomentar la solidaritat entre els treballadors sense distincions de raça o sexe, Kanaga es va centrar en particular en les experiències dels afroamericans i dels treballadors.

RETRATS D'ARTISTES

Al llarg dels anys trenta i quaranta, Kanaga va retratar artistes, escriptors, intèrprets i músics. Molts els va conèixer gràcies a la seva vinculació amb diversos clubs i grups fotogràfics, i també arran dels seus viatges per tots els Estats Units i per Europa. En les seves imatges hi apareixen fotògrafs com Alfred Stieglitz i W. Eugene Smith, pintors com Milton Avery i Mark Rothko, i dissenyadors com Wharton Esherick.

La carrera de Kanaga té un lligam especial amb un cercle de dones fotògrafes, fort i de gran abast, que va freqüentar al llarg de moltes dècades d'activitat. Va oferir suport i va escoltar confidències de: Berenice Abbott, Imogen Cunningham, Louise Dahl-Wolfe, Dorothea Lange, Alma Lavenson, Tina Modotti i Eiko Yamazawa, entre altres. Aquestes fotògrafes sovint es feien retrats entre elles.

VIATGES AL SUD DELS ESTATS UNITS

Entre finals dels anys quaranta i començaments del seixanta, Kanaga va fer diversos viatges al Sud dels Estats Units. Com a la seva feina dels anys trenta, es va centrar sobretot en nens i treballadors afroamericans. Kanaga va trobar inspiració en el treballadors agrícoles que va conèixer a antics aiguamolls convertits en terrenys de grans dipòsits fèrtils als afores de Maitland (Florida), així com en les famílies grangeres de Tennessee. L'any 1950, en el transcurs del seu segon viatge a Tennessee, va fotografiar l'artista autodidacta afroamericà William Edmondson i les seves escultures de pedra tallada.

Un dels darrers encàrrecs de Kanaga va ser una invitació de l'escriptora Barbara Deming, que com a activista havia fet, entre altres accions, protestes contra la segregació a Alabama i Georgia. Kanaga es va sumar al grup d'activistes de Deming a començaments del 1964, després que els haguessin empresonat per caminar per una vorera «només per a blancs». El llibre de Deming *Prison Notes*, del 1966, inclou les fotografies de Kanaga.

ESTUDIS SOBRE LA NATURA

El 1940, Kanaga i el seu marit, el pintor Wallace Putnam, van comprar un terreny amb un estany i un antic magatzem de gel a Yorktown Heights, a l'estat de Nova York, a prop de Croton-on-Hudson (comtat de Westchester). Als anys següents, ella es va dedicar a fotografiar l'entorn natural de la seva nova casa, a banda de fer retrats per a gent de la zona. Una de les imatges que va prendre de l'estany es va incloure a la mostra *In and Out of Focus* del Museum of Modern Art de Nova York el 1948.

El matrimoni es va instal·lar permanentment a Yorktown Heights l'any 1950, després que el diari novaiorquès per al qual treballava Putnam, *The Sun*, tanqués. Kanaga va començar a fer fotos per a diverses revistes femenines, com *Women's Day*, per mantenir-se tots dos econòmicament. Potser aquest és un dels motius pel qual, després que les seves obres s'haguessin inclòs a exposicions importants als anys quaranta, l'activitat de Kanaga es va reduir al llarg de les dues dècades següents.